

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Overheid en Internet

Schellingerhout, R.

Citation

Schellingerhout, R. (1999). Overheid en Internet. *Bestuurskundige Berichten*, 14(4), 17-20. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234269>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234269>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Sleutelfiguren

Thorbecke (1798-1872)

Mark Rutgers

Wie kent niet mr. J.R. Thorbecke, de grote grondwet hervormer (1848) en auteur van de eerste Provinciewet (1850) en Gemeentewet (1851)? In ieder geval niet de installateur van mijn badkamer, tevens eigenaar van de voormalige sigarenfabriek in de Herensteeg (naast eethuis La Bota), waar Thorbecke op kamers zat toen hij in Leiden studeerde.

Johann Rudolf Thorbecke werd op 14 januari 1798 geboren te Zwolle. Hij studeerde in Amsterdam, om in 1820 te promoveren in Leiden. Na zijn studie reisde hij langs diverse Duitse universiteiten om zijn honger naar kennis verder te stillen. Zo zat hij bijvoorbeeld bij de beroemde universiteit van Göttingen: het centrum van de Duitse verlichting (en ook van de Kameralistiek). Thorbecke doceerde zelfs als zogenaamd privaattoecent (geschiedenis en antieke filosofie) in Duitsland. In 1825 werd hij buitengewoon hoogleraar te Gent en in 1831 kwam hij als buitengewoon hoogleraar naar de juridische faculteit van de universiteit ('Eerste Hoogeschool') te Leiden. Het is opmerkelijk dat Thorbecke het belang van universiteiten, anders dan als opleiding later afwees (geheel in tegenstelling tot de Duitse universiteiten). Thorbecke stond overigens zelf bekend als een uitstekend docent. Hij was bijvoorbeeld (voor zover bekend) de eerste die niet langer alles zin voor zin dicteerde aan de studenten, maar na een kort dictaat van een enkele alinea, vrijelijk een voordracht gaf (waarbij de studenten dan zelf aantekeningen konden maken). De colleges gaf hij natuurlijk, zoals gebruikelijk, aan huis. Wat de politiek betreft: Thorbecke zat onder andere in de Tweede Kamer (1844) en in de gemeenteraad te Leiden (1845), en leidde tot driemaal toe een kabinet (1849-1853; 1862-1866; 1871-1872). Hij overleed in 1872.

Het is overduidelijk dat Thorbecke een enorme invloed heeft gehad op het openbaar bestuur. Het roemruchte 'Huis van Thorbecke' met zijn drie bestuurslagen, vormt nog steeds de ruggengraat van het openbaar bestuur in Nederland. De vele pogingen tot uit- en verbouw ten spijt. Hetzelfde geldt voor de basisprincipes van het parlementaire stelsel in Nederland: 'ministeriële verantwoordelijkheid' en de 'vertrouwensregel'. Ook de (op zichzelf magere) uitgangspunten voor de gemeentelijke organisatie (het secretarie-model) blijven ook na anderhalve eeuw in de actualiteit terugkeren.

Hoe kunnen we Thorbecke Primair is hij toch een politicus Zijn belangrijkste 'bestuursdictaat' uit 1826: *Staatsinrichting* boek uitgegeven op basis van van studenten.

Het is weinig opmerkelijk aansluit bij de Duitse literatuur expliciet naar Franse en Duitse staat Thorbecke alle handelinhandhaving van de wet. Het gens bezig met de zorg voor het van het recht, de politie (lees 'binnenlands bestuur'), het leger en de geestelijke ontwikkeling van de bevolking. Thorbecke behandelt eveneens de bestuursorganisatie en de ambten in het openbaar bestuur. Het eind 18e en begin 19e eeuw actuele debat over de voor en nadelen van collegiaal en bureau-systeem voor de bestuursorganisatie wordt door hem besproken. Dankzij Thorbecke, hebben beide zelfs een eigen plaats gekregen in het Nederlandse openbaar bestuur.

Thorbecke's werk heeft niet geleid tot een specifieke bestuurskundige discours in Nederland. Wel heeft hij de aandacht voor 'bestuurskundige vraagstukken' aangewakkerd en via breed geïnteresseerde juristen zoals Buys en later Van Poelje kan een lijn worden getrokken van Thorbecke naar de moderne Nederlandse bestuurskunde.

" De hoogleren bij de academiënzijn niet daar om zich in de eerste plaats of alleen de wetenschap ten doel te stellen; zij behoren reeds meesters der wetenschap te zijn; voor alles is het onderwijs hunnen roeping."

J.R. Thorbecke

plaatsen in de bestuurskunde? en, als wetenschapper, een jurist. kundige' werk is een college- en staatsbestuur. Het is in 1968 als oevrgeleverde aantekeningen

dat Thorbecke's college nauw uit die tijd. Hij verwijst dan ook auteurs. Onder staatsbestuur vergen die leiden tot uitvoering en staatsbestuur houdt zich vervol-fysiek bestaan, de handhaving

Overheid en Internet

Mr. Ruben Schellingerhout

Op 2 september is de site www.overheid.nl geopend. Deze site is opgezet door de Helpdesk Overheid.nl. De Helpdesk stimuleert overheden om hun informatie via Internet beschikbaar te stellen en te verspreiden. De verwachting is dat overheidsorganisaties via Internet tot een betere informatievoorziening kunnen komen.

De Helpdesk is een van de vele initiatieven die op dit moment ontplooid worden op het gebied van Internet. De vele halleluja verhalen over Internet roepen de vraag op wat nu echt de mogelijkheden zijn van Internet. Voor overheidsorganisaties is het de vraag of het verspreiden van informatie via het Internet echt wel zo handig is. Ten aanzien van de Helpdesk geldt dat zij duidelijk zal moeten maken wat haar bijdrage is aan het realiseren van een goede informatievoorziening door overheden via het Internet.

Verhalen over een virtuele of zelfs lege staat worden gekoppeld en deels afhankelijk gemaakt van de opkomst van een computernetwerk. Terwijl grote verhalen in de realiteit hebben afgedaan ontstaan zij weer in de verhalen over virtualiteit. Het grootste verhaal is dat van de manna die virtualiteit zou brengen. Er moet niet uit het oog worden verloren dat ook ICT en Internet slechts een medium zijn, een doorgeefluik. Naast technische mogelijkheden zijn het de inhoud en de wijze van toepassing die bepalend zijn voor het nut en succes van het Inter-

net. Het feit dat inhoud de bepalende factor is in het realiseren van succes vormt de belangrijkste reden dat de meeste sites van overheidsorganisaties niet de 'hits' zijn die ze kunnen zijn. Informatie is summier, onvoldoende toegesneden op de vraag of ontbreekt zelfs simpelweg. Als uit de ervaring tot nu toe iets duidelijk is geworden is het dat met het creëren van een digitale folder geen (goedkoop) succes kan worden geboekt.

Juist voor overheidsorganisaties biedt elektronische informatievoorziening veel voordelen. Vrijwel alle werkzaamheden van de overheid bestaan uit gegevensverzameling en verwerking. Door sommige auteurs wordt daarom de metafoor van de overheid als informatieverwerkende eenheid gebruikt. Ook delen van het bedrijfsleven, met name de dienstensector, houden zich vooral bezig met gegevensverzameling en verwerking. De bankverzekeringsmaatschappij probeert aan de hand van klantgegevens vast te stellen wie aan welke producten behoefte zou kunnen hebben maar ook de supermarkt

werkt met gegevens, bijvoorbeeld van de kassa om te bepalen hoe laat welke producten worden verkocht zodat de indeling van de winkel hierop kan worden afgestemd. Voor een deel merkt de klant ook direct dat dit soort gegevensverzameling plaatsvindt. Je belt bijvoorbeeld met een reisorganisatie waar je eerder een reis hebt geboekt, je geeft je postcode en je huisnummer aan de telefoniste en deze weet vervolgens gelijk waar je vorige reis heenging, hoe lang die duurde, of je een vegetarische maaltijd wilde, rookt, etc. Een groot deel van deze gegevensverzameling is aan het oog onttrokken. Zoals gezegd bestaan de activiteiten van de overheid voor het grootste deel ook uit het verzamelen en verwerken van informatie. De overheid onderscheidt zich van het bedrijfsleven in dat opzicht dat de overheid de door haar verzamelde informatie veelal gratis of tegen kostprijs verstrekt (ook hier zijn, negatieve, uitzonderingen op). Het bedrijfsleven daarentegen probeert met de gegevens winst te maken door verkoop of het realiseren van een concurrentievoordeel op basis van de kennis over (mogelijke) klanten. Langs elektronische weg wordt het mogelijk om de kosten van informatieverstrekking drastisch terug te brengen. Een stuk dat eenmaal is opgeslagen kan ongelimiteerd worden geraadpleegd, denk bijvoorbeeld aan

Tweede Kamer of gemeenteraadsstukken. De selectie en bewerking van gegevens, zoals bij jurisprudentie of wetenschappelijke artikelen gebeurt zal veelal geld blijven kosten maar het wordt nu wel makkelijker om zelf deze gegevens te ordenen bijvoorbeeld met een goede zoekfunctie.

Naast voordelen op het gebied van dienstverlening biedt ICT ook mogelijkheden om het democratische proces te ondersteunen. De burger moet participeren in de politiek. Hiervoor is allereerst noodzakelijk dat hij op de hoogte is (en kan zijn) van wat er speelt. Slechte informatievoorziening belemmert de burger in zijn pogingen tot deelneming. De sceptische burger wordt door een gebrekkige informatievoorziening alleen maar bevestigd in zijn vooroordeel dat alles in de politiek toch onder-

ling wordt bekonkeld in achterkamertjes en dat hij toch niks heeft in te brengen. De apathische burger is helemaal niet over te halen om mee te doen zolang hij niet weet waar het nu eigenlijk precies om gaat en hij daar ook niet makkelijk achter kan komen. Pas als de eerste drempel van onbekendheid met de issues is overwonnen gaat in de afweging om al dan niet te participeren meespelen of de burger het gevoel heeft serieus genomen te worden. (Zij het dat het niet of onvoldoende verstrekken van informatie ook kan worden opgevat als een gebrek aan interesse en respect voor de (mening van de) burger van de kant van de politici en de ambtenarij.)

Er is wel enige verbetering opgetreden ten opzichte van vroeger maar nog steeds is het meestal zo dat officiële stuk-

ken alleen tussen 9 en 16 uur bezichtigd kunnen worden op het provincie- of gemeentehuis waarbij de enige vorm van ondersteuning een ambtenaar is die ook niet helemaal weet hoe het allemaal in elkaar steekt. Het lijkt een karikatuur maar het beeld is te vaak bevestigd om simpelweg als niet realistisch terzijde geschoven te worden. Gezien deze invulling van de randvoorwaarden is het dan ook niet zo verbazend dat de animo voor deelname aan het politieke proces gering is. Men moet zeer geïnteresseerd zijn of belang hebben bij een bepaalde beslissing wil men tot participatie overgaan.

Het grote voordeel van informatievoorziening via het Internet ten opzichte van de huidige situatie is dat de informatie 24 uur per dag en overal te raadplegen is. Dit maakt het

een stuk gemakkelijker en laagdrempeliger om informatie op te vragen. Bovendien kan uitgebreidere voorlichting worden gegeven dan nu mogelijk is in brochures en folders. Daarnaast is het laagdrempeliger om vragen te stellen via e-mail dan aan een balie of telefonisch. Nadeel van informatievoorziening via het Internet en de computer in het algemeen is dat op dit moment tekst nog steeds slecht van het scherm te lezen is. Printen biedt ook geen oplossing omdat je juist op zoek bent naar specifieke informatie en niet alles wil hebben. Bij het raadplegen van grotere hoeveelheden informatie of meerdere stukken raakt men bovendien snel het overzicht kwijt, sneller dan bij papieren stukken.

Het is niet zo dat het gebruik van Internet zonder inspanning gerealiseerd kan worden. Voor de organisatie betekent verstrekking van informatie via het Internet een extra belasting, zowel financieel als organisatorisch.

Er zullen extra uitgaven moeten worden gedaan voor computers, abonnementen bij providers en personeel. Deze investeringen betalen zich op termijn wel terug. Tot op zekere hoogte zijn het ook geen extra kosten. Op dit moment moet er personeel bij een balie zitten om informatie te verstrekken. Via het Internet kun je meer informatie tegen lagere kosten verstrekken en meer mensen helpen. De kans is groot dat er ook mensen informatie zullen bekijken die nooit naar de balie zouden komen. Vanuit democratisch

oogpunt is dat pure winst. Het elektronisch opslaan en beschikbaar maken van gegevens hoort eigenlijk ook tot de normale werkzaamheden te worden gerekend. In principe is voor Tweede Kamer, provincie en gemeente een informatiesysteem waarin stukken elektronisch zijn opgeslagen onmisbaar om goed te kunnen functioneren. Dergelijke systemen kunnen simpelweg aan de Internetsite gekoppeld worden. De kosten hiervan zijn marginaal en het resultaat optimaal. Organisatorisch ontstaat bij een volwaardige website extra belasting vanwege de vragen per e-mail. Hiervoor geldt eveneens dat een deel van deze vragen de vragen aan de balie of via de telefoon zullen vervangen. De extra vragen zijn ook hier vanuit democratisch oogpunt winst. De onduidelijkheid over de juridische status van e-mailtjes is slechts betrekkelijk. Aan de hand van een aantal vuistregels kan deze onzekerheid worden weggenomen. Besluiten kunnen niet per e-mail genomen worden. Dit onder andere in verband met eis die de Algemene Wet Bestuursrecht stelt dat er een schriftelijke beslissing genomen moet worden. Op dit moment zijn er bijvoorbeeld ook nog problemen met de verifiëring van handtekeningen. Vragen die per e-mail gesteld worden kunnen simpelweg als fax worden aangemerkt. Ze worden wel behandeld maar voor officiële aanvragen zoals bijvoorbeeld van een vergunning is nog steeds een handtekening nodig. Het is wel zeer goed mogelijk dat door de overheidsorganisatie dan wel al vooraf alle gege-

vens op het formulier worden ingevuld, op basis van de elektronisch verschafte informatie, zodat echt alleen nog maar een handtekening nodig is. Op termijn zal ook dit onderdeel van het proces langs elektronische weg moeten verlopen. Dit is pas mogelijk als er elektronische handtekeningen zijn waarvan de authenticiteit kan worden vastgesteld.

Helpdesk

Wat is nu eigenlijk de rol van de Helpdesk Overheid.nl in dezen. De taak van de Helpdesk is tweeledig. Enerzijds voert zij inhoudelijk het beheer over de Overheid.nl site. Anderzijds stimuleert zij overheden om informatie aan te bieden via het Internet.

Het is de bedoeling dat via de Overheid.nl site uiteindelijk alle overheidsinformatie op Internet opvraagbaar is. De Overheid.nl site moet het nationale overheidsinternetportaal worden, de makkelijk te vinden toegang tot overheidsinformatie. Het is niet zo dat alle informatie op de Overheid.nl site staat. Iedere organisatie behoudt zijn eigen website maar krijgt wel een link op de Overheid.nl site en de informatie wordt opgenomen in het (zoek)bestand. Er zijn een aantal voordelen verbonden aan een dergelijke centrale website. Eén van de belangrijkste voordelen van een centrale website is dat de burger of (overheids) organisaties alle overheidsinformatie via één punt kunnen vinden. De concentrering bij één site maakt het ook mogelijk om met eenzelfde zoekstructuur alle overheidsinformatie te

EEN SCHONE WAS VOOR DE MELE KLAS

LEASE

STUDENTEN HUREN HUN WASMACHINE, DROOGAUTOMAAT ETC. BIJ SPLASH LEASE!

VANAF f 38.- P. M.

0800-0220202

SPLASH LEASE

Internet: www.splash.nl/splash - E-mail: info@splash.nl

doorzoeken. Nu varieert de zoekfunctie nog veelal per site en krijgt men mede daardoor met dezelfde zoekopdracht verschillende zoekresultaten. Op de centrale website, het 'internetportaal' is het ook mogelijk om additionele informatie te bieden die dan niet op iedere afzonderlijke site vermeld hoeft te worden. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan uitleg over de werking van de overheid. Een ander voordeel van één nationaal overheidsinternetportaal is de garantie dat de informatie die men via de site verkrijgt daadwerkelijk van een overheidsorganisatie afkomstig is. Dat op dit moment nog lang niet altijd duidelijk is of informatie toebehoort aan een bepaalde (overheids) organisatie blijkt uit de site www.Leiden.nl. Een merkwaardige combinatie van gemeentelijke informatie en reclame waarbij niet duidelijk is wie waarvoor verantwoordelijk is en waar de scheidslijn ligt tussen publiek en commercieel. De meest onwenselijke uitingsvorm van hybriditeit.

Ten tweede moet de Helpdesk overheidsorganisaties stimuleren en ondersteunen. Als je het rijtje voordelen bekijkt en dat afzet tegen de nadelen zouden overheidsorganisaties moeten staan te springen om het Internet op te gaan. Vanuit dit perspectief is er weinig werk te doen voor een organisatie die overheidsorganisaties wil stimuleren om informatie beschikbaar te stellen en verspreiden via het Internet. Toch is er wel degelijk een taak weggelegd voor de Helpdesk. Tot nu toe heeft

namelijk pas de helft van de Nederlandse overheden (ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen, ZBO's, e.d.) een website. De kwaliteit van deze sites en de omvang van de informatie laat bovendien nogal eens te wensen over. De Helpdesk ondersteunt en stimuleert overheidsorganisaties in het aanbieden van informatie via het Internet. Zij doet dit onder andere door het ontwikkelen van handleidingen, het geven van workshops en het aanreiken van 'lichtende voorbeelden' ('best practices').

Conclusie

De ontwikkeling van Internet is zoals vrijwel alle ontwikkelingen op het gebied van computers tot nu toe stormachtig geweest. Het ziet er niet naar uit dat er op korte termijn rust zal komen. Rond de 14% van de Nederlandse bevolking heeft op dit moment een Internetaansluiting. Daarnaast maken vele mensen gebruik van collectieve Internet-faciliteiten zoals in de bibliotheek of op de universiteit. Met de opkomst van gratis Internet zal het aantal mensen met toegang nog meer toenemen. De druk op overheidsorganisaties om zich te manifesteren op het Internet zal daarmee ook groeien. Mensen verwachten en eisen dat zij niet alleen via een balie maar ook via het Internet overheidsinformatie kunnen verkrijgen, immers: 'Als bedrijven het kunnen waarom zou de overheid het dan niet kunnen?'. Deze vraag zal leiden tot politieke druk om gehoor te geven aan deze wens. Tot nu toe zijn het namelijk met

name de hoger opgeleiden die intensief gebruik maken van Internet. Dit zijn ook de mensen die veel invloed hebben binnen politieke partijen. De helpdesk kan overheden ondersteunen bij het opzetten en uitbouwen van een website. Voorzover de druk van uit de samenleving nog niet voldoende is om overheden aan te zetten kan de Helpdesk het laatste zetje geven. Binnen afzienbare termijn zal alle overheidsinformatie op het Internet te vinden moeten zijn. Met minder kan geen genoeg worden genomen in een informatie- en kennismaatschappij.

Literatuur:

Meer informatie over de activiteiten van de Helpdesk Overheid.nl kunt U vinden op <http://www.overheid.nl>. Een voorbeeld van dienstverlening via het Internet vindt U op <http://www.enschede.nl>. Meer voorbeelden van activiteiten van overheidsorganisaties op het Internet kunt U vinden in het boek van Huizendveld et.al., *Vergezichten*, te downloaden op de site van Openbaar Bestuur (<http://www.samsom.nl/ob>).

Mr Ruben Schellingerhout is student Bestuurskunde. Hij doet op dit moment onderzoek in de Gemeente Noordwijk naar de toepassing van ICT in het onderwijs en bij de Helpdesk Overheid.nl naar de cruciale factoren die bepalen of overheidsorganisaties activiteiten op het Internet ontplooiën. U kunt hem bereiken op rubens@dds.nl.

Hilsen fra Iris!

et tilbakeblikk (een terugblik)

Iris Overduin

- Iris Overduin is inmiddels een vierdejaars studente bestuurskunde en zit in de redactie van Bestuurskundige Berichten. Zij studeerde het afgelopen jaar aan universiteit van Bergen in Noorwegen en schreef u reeds drie maal over haar ervaringen in deze noordelijke studentenstad. -

In de vorige BB had ik u mijn laatste column beloofd. Deze belofte moet ik echter breken, aangezien men mij vroeg nog voor een laatste keer iets kortst te schrijven over mijn afgelopen half jaar in Bergen. Het moest een terugblik zijn.

UNIVERSITY OF BERGEN

Department of Research and Education

Office for Foreign Students

Het is inmiddels alweer bijna drie maanden geleden dat ik thuis gekomen ben. Ik kan het me nu al echter niet meer voorstellen dat ik daar ooit geweest ben. De tijd daar ging veel te snel, maar dat gebeurt altijd als je het naar je zin hebt. Een tweede reden waarom Noorwegen momenteel eerder een droom lijkt die ik gisternacht had, in plaats van een heerlijke realiteit, komt doordat ik alweer veel heb gedaan sinds ik thuis ben. Zodra ik terugkwam, heb ik een week lang gezocht naar een kamer (met succes gelukkig). Vervolgens ben ik twee weken naar Duitsland geweest (om mijn vriend eindelijk na twee maanden weer te zien), waarna ik bij thuis-

komst, direct doorreisde naar Turkije om daar een week te vertoeven. Vervolgens heb ik anderhalve week gewerkt, waarna mijn vriend weer naar mij toe kwam en we samen een week vakantie hebben gevierd in Ommen en een week op Texel. Daarna ben ik weer met hem meegegaan naar Duitsland en sindsdien reizen wij elke twee weken op en neer. Sinds eind augustus zit ik ook al weer met mijn neus in de studieboeken. Kortom: ik heb nog geen tijd gehad om Bergen te missen en om terug te blikken op de afgelopen tijd. Een mooi moment dus om dat nu te doen.

Als ik terugdenk aan Bergen, denk ik gelijk: ik ben er een

stuk rijker van geworden. En dan bedoel ik niet qua geld natuurlijk, want van een studie in Noorwegen word je nu niet bepaald rijker. Nee, ik bedoel natuurlijk immaterieel: ik heb er zoveel aan over gehouden

Wat als eerste bij mij in mijn hoofd op komt is mijn vriend Gunter die ik daar ontmoet heb. Het was niet de bedoeling om in een relatie verzeild te raken: zeker niet met iemand die vijfhonderd kilometer ver van Leiden woont en zeker niet omdat ik me al min of meer in een relatie bevond. Maar de vonk sprong over en dat heeft mijn tijd in Noorwegen nog specialer gemaakt. Het was erg leuk om te zien dat ik niet